

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра практичної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б.Жильцов
20 15 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Диференціальна психологія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 6.030102 «Психологія»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Диференціальна психологія» для студентів за напрямом підготовки «Психологія».

Розробники: Т.В. Клібайс, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри практичної психології

Протокол від “27” серпня 2015 року №1

Завідувач кафедри практичної психології

 (О.М. Лозова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати бакалавр відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Диференціальна психологія».

Курс «Диференціальна психологія» є нормативною дисципліною циклу професійно-практичної підготовки фахівців за спеціальністю «Практична психологія» у межах освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Дисципліна вивчається у шостому семестрі та складається з таких тем:

- Історія становлення. Предмет і завдання диференціальної психології.
- Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.
- Методи диференціальної психології.
- Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.
- Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом. Статеві-вікові відмінності між людьми.
- Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини.
- Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект

Мета курсу – ознайомити студентів із основними положеннями диференціальної психології як галузі психологічної науки, показати можливості використання диференціально-психологічних знань у психологічній практиці, формувати вміння та навички інформаційно-аналітичної діяльності в галузі психології, розвивати професійне мислення та сприяти професійному зростанню.

Вимоги до знань та умінь. Вивчивши курс «Диференціальна психологія» студент повинен:

Знати:

- структуру, предмет, основні завдання та методи диференціальної психології;
- орієнтуватися в існуючих підходах до вивчення диференціальної психології;
- індивідуальну специфіку перебігу психічних процесів;
- типологічні та індивідуальні відмінності в темпераменті, характері та здібностях людини;
- особистісні відмінності та структурно-функціональну модель індивідуальності людини;
- індивідуальні відмінності стилю діяльності та поведінки людини;
- статеві-вікові відмінності.

Уміти:

- виявляти індивідуально-типологічні особливості людини та індивідуальний стиль її діяльності;
- налагоджувати ефективні взаємовідносини між людиною і оточуючим середовищем;

- використовувати диференціально-психологічні знання для діагностичної, консультативної, корекційної, реабілітаційної та психотерапевтичної практики.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна «Диференціальна психологія» є нормативним курсом циклу професійно-практичної підготовки фахівця з психології, що розширює та поглиблює знання із загальної психології і тісно пов'язана з історією психології, експериментальною, соціальною, віковою, педагогічною, практичною психологією, психодіагностикою тощо. Вивчення її рекомендується планувати протягом третього року навчання після вивчення загальної психології.

Обсяг курсу – 144 години, з яких 20 годин лекцій, 20 годин семінарських занять, 2 години практичних занять, 6 годин модульного контролю, на самостійну роботу відводиться 54 години, самостійна робота з підготовки до іспиту – 36 годин. Завершується вивчення курсу екзаменом.

Система контролю та оцінки. Протягом вивчення дисципліни оцінюються доповіді та відповіді студентів на семінарських заняттях, реферати з окремих питань, письмові тестові експрес-опитування, індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, самостійні роботи, модульні контрольні роботи, завершується вивчення курсу екзаменом.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

І. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс:	Напрям, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>4 кредити</i> Змістові модулі: <i>3 модулі</i> Загальний обсяг дисципліни (години): <i>144 годин</i> Тижневих годин: <i>3 години</i>	Шифр та назва галузі знань 0301 «Соціально-політичні науки» Шифр та назва напряму підготовки: <i>6.030102 «психологія»</i> Освітньо-кваліфікаційний рівень <i>«бакалавр»</i>	Нормативна Рік підготовки: 3. Семестр: 5 Аудиторні заняття: 40 годин, з них: лекції : 20 годин, семінарські заняття: 20 годин, практичні заняття: 2 години, модульний контроль: 6 годин. Самостійна робота: 60 годин Семестровий контроль: <i>36 годин</i> Вид контролю: екзамен.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин							
		Разом	Аудиторні:	лекцій	практичні заняття	семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
	Змістовий модуль I «Методологічні засади диференціальної психології»								
1	Історія становлення. Предмет і завдання диференціальної психології.	14	4	2		2		10	
2	Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.	9	4	2		2		5	
3	Методи диференціальної психології.	9	4	2		2		5	
	Модульна контрольна робота	2							2
	Разом:	34	12	6	-	6	-	20	2
	Змістовий модуль II «Людина як суб'єкт взаємодії зі світом»								
4	Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.	18	8	4		4		10	
5	Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом. Статеві-вікові відмінності між людьми.	20	10	4	2	4		10	
	Модульна контрольна робота	2							2
	Разом:	40	18	8	2	8	-	20	2
	Змістовий модуль III «Індивідуально-типологічні відмінності»								
6	Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини.	15	5	3		2		10	
7	Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.	17	7	3		4		10	
	Модульна контрольна робота	2							2
	Семестровий контроль	36							36
	Разом:	70	12	6		6		20	36
	Усього	144	42	20	2	20	-	60	36

Зміст модуля І

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕМА 1. Історія становлення. Предмет і завдання диференціальної психології.

Передумови вчення про відмінності між людьми. Історія виникнення диференціальної психології. Предмет та завдання диференціальної психології. Ієрархічна структура суб'єкта взаємодії зі світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність.

Семінарське заняття 1.

Історія становлення диференціальної психології.

1. Передумови вчення про відмінності між людьми. Історія виникнення диференціальної психології.
2. Предмет та завдання диференціальної психології.
3. Універсальні дихотомії людинознавства: диференціально-психологічний аспект.

Література

Основна:

1. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. - 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Марцинковская Т. Д. История психологии [Текст]: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. / Т. Д. Марцинковская. - Москва : Академия, 2003. - 544 с.
4. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
5. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.
6. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – СПб., 2001.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания. – М., 1977.
3. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
4. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
5. Ярошевский М. Г. История психологии. – М., 1985.

ТЕМА 2. Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.

Методологічні основи вивчення відмінностей між людьми: загальні принципи диференціально-психологічного аналізу. Внутрішні та зовнішні фактори детермінації міжіндивідуальної варіативності.

Семінарське заняття 2.

Загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.

1. Методологічні основи вивчення відмінностей між людьми: загальні принципи диференціально-психологічного аналізу.
2. Принцип реалізації формального підходу.
3. Принцип інтегративного аналізу.
4. Принцип взаємозв'язку інтра-та інтеріндивідуальних закономірностей.
5. Внутрішні та зовнішні фактори детермінації міжіндивідуальної варіативності.
6. Типологічний підхід.

Література

Основна:

1. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. - 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.

Додаткова:

1. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
2. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
3. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.

ТЕМА 3. Методи диференціальної психології.

Методи диференціальної психології, їх класифікація. Психогенетичні методи. Історичні методи. Власне психологічні методи. Психофізіологічні (апаратні) методи. Статистична оцінка індивідуальних відмінностей.

Семінарське заняття 3.

Методи диференціальної психології.

1. Класифікація методів диференціальної психології.
2. Психогенетичні методи.
3. Історичні методи.
4. Власне психологічні методи.

5. Психофізіологічні (апаратні) методи.
6. Статистична оцінка індивідуальних відмінностей.

Самостійна робота студентів.

1. Вивчіть питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на питання: методи диференціальної психології, їх класифікація.
3. Створіть інтелект-карту всієї теми.

Основна:

1. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. - 429 с.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Государев Н. А. Дифференциальная психология в вопросах и ответах. – М., 2008.

Додаткова:

4. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении. – М., 2001.
5. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
6. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.

Зміст модуля II. Людина як суб`єкт взаємодії зі світом.

ТЕМА 4, 5. Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.

Ієрархічна структура суб`єкта взаємодії зі світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна. Розвиток особистості та індивідуальності. Механізми виникнення особистісних рис: нейрофізіологічні (І.П. Павлов, Г. Айзенк), фіксація установок (Норакідзе). Поняття особистісної риси, запропоноване Г. Оллпортом. Характеристика факторних теорій особистості.

Семінарське заняття 4.

Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект.

1. Ієрархічна структура суб`єкта взаємодії зі світом: організм, індивід, особистість, індивідуальність.
2. Концепція інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна.
3. Поняття особистісної риси, запропоноване Г. Оллпортом (диспозиційна теорія особистості).
4. Мотиваційна концепція особистості (Д.К. Мак-Клелланд).

Література

Основна:

1. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
2. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
3. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
4. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник / В. В. Рибалка., 2006. - 530 с.

Додаткова:

5. Дорфман Л.Я. Методологический анализ теории интегральной индивидуальности В.С. Мерлина // Методология и история психологии. 2008. Том 3. Выпуск 3 http://mhrp-journal.ru/upload/2008_v3_n3/2008_v3_n3_09.pdf
6. Кэлвин С. Теории личности [Текст]: учеб. пособие / Кэлвин С. Холл, Гарднер Линдсей; пер. с англ. И. Гриншпун., 1999. – 592 с.
7. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский. - 2002. - 512 с.
8. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
9. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”). http://psylife.com.ua/sites/default/files/read-downloads/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf

Семінарське заняття 5.

Особистість та індивідуальність: диференціально-психологічний аспект. Факторні теорії особистості.

1. Характеристика факторних теорій особистості Р. Кеттела, Г. Айзенка.
2. П'ятифакторна модель особистості.
3. Розвиток особистості та індивідуальності.
4. Механізми виникнення особистісних рис: нейрофізіологічні (І.П. Павлов, Г. Айзенк), фіксація установок (В.Г Норакідзе).

Самостійна робота студентів.

1. Вивчіть питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему (інтелект-карту) для своєї відповіді на питання: концепція інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна. Характеристика факторних теорій особистості.
3. Сформууйте порівняльну таблицю «Теорії особистості» (теорія особистості Г. Оллпорта, факторні теорії особистості Г. Айзенка, Р. Кеттела).

Література

Основна:

10. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.

11. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
12. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
13. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник / В. В. Рибалка., 2006. - 530 с.

Додаткова:

14. Дорфман Л.Я. Методологический анализ теории интегральной индивидуальности В.С. Мерлина // Методология и история психологии. 2008. Том 3. Выпуск 3 http://mhrp-journal.ru/upload/2008_v3_n3/2008_v3_n3_09.pdf
15. Кэлвин С. Теории личности [Текст]: учеб. пособие / Кэлвин С. Холл, Гарднер Линдсей; пер. с англ. И. Гриншпун., 1999. – 592 с.
16. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский. - 2002. - 512 с.
17. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
18. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”). http://psylife.com.ua/sites/default/files/read-downloads/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf

ТЕМА 6,7. Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом.

Інтегральна концепція стилю людини О. В. Лібіна. Типологія стильової поведінки. Стили особистості: когнітивні, емоційні стилі, моторні стилі, стилі діяльності, стилі реагування, атрибутивні стилі. Співвідношення структури особистості та стильової сфери. Атрибутивні стилі, стилі реагування на ситуацію: механізми психологічного захисту та копінг-стратегії. Віковий вимір життєвого простору людини.. Соціальні стереотипи справжнього чоловіка та жінки. Статеворольова поведінка: маскуліність, фемініність, андрогінність (за П.П. Горностаєм).

Семінарське заняття 6.

Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом.

1. Поняття стилю у сучасній психології. Інтегральна концепція стилю людини О. В. Лібіна.
2. Типологія стильової поведінки. Стили особистості: когнітивні, емоційні стилі, моторні стилі, стилі діяльності, стилі реагування, атрибутивні стилі. Співвідношення структури особистості та стильової сфери.
3. Особливості когнітивного стилю та характеристика його параметрів.
4. Атрибутивні стилі, стилі реагування на ситуацію: механізми психологічного захисту та копінг-стратегії.
5. Види атрибутивних стилів, їх діагностика.

Семінарське заняття 7.

Вікові відмінності та статево-рольова поведінка.

1. Віковий вимір життєвого простору людини. Генетична обумовленість швидкості індивідуального розвитку фізичної та психічної сфери людини.

2. Соціальні фактори індивідуального розвитку.
3. Статеві відмінності і статево-рольова поведінка. Статева диференціація.
4. Соціальні стереотипи справжнього чоловіка та жінки.
5. Статево-рольова поведінка: маскуліність, фемінність, андрогінність (за П.П. Горностаєм).

Самостійна робота студентів.

1. Опрацюйте питання теми, підкресліть ключові слова.
2. Зробіть порівняльний аналіз стилів людини, зведіть результати в таблицю з заголовками: стилі, сфера в якій виявляються (навчання, професійна діяльність, спілкування і т.д.), критерії визначення стилю або прояви.
3. Прочитайте статтю П.П. Горностаєва. Підкресліть ключові слова. Зробіть коротке резюме.

Література

Основна:

1. Климов Е. А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы. – Казань, 1969.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
4. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Горностаєв П.П. Гендерні студії: освітні перспективи (навч.-метод. матеріали). [Електронний ресурс] Горностаєв П.П. - К.: ПЦ "Фоліант", 2003. - С. 5-21. Доступ до ресурсу: <http://www.gorn.kiev.ua/publ21.htm>
2. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
3. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
4. Русалов В. М. Атрибутивные стили и характер [Текст] / В. М. Русалов // Психологический журнал. – 2008. – № 4. – С. 44-53.
5. Циринг Д. А. Психодиагностика личностной беспомощности: проблемы и методы [Текст] / Д. А. Циринг, Е. А. Евстафеева // Сибирский психологический журнал. – 2011. – №41. – С. 111-120.
6. Юрченко В. І. Етнопсихологічні чинники формування образу Я особистості [Електронний ресурс] / В. І. Юрченко // Рідна мова 13 – С. 35-39. Доступ до ресурсу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=pdf-rm-13.

Зміст модуля III. ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ВІДМІННОСТІ

ТЕМА 8,9. Темперамент та характер як індивідуально-психологічні особливості людини

Гуморальна теорія темпераменту. Типологія темпераменту Ернста Кречмера та Уільяма Шелдона. Диференціальний психофізіологічний підхід до пояснення індивідуально-типологічних відмінностей (І. П. Павлов, Б. М. Теплов, В.Д. Небиліцин, В.С. Мерлін). Регулятивна теорія темпераменту Яна Стреляу. Концепція структури темпераменту В. М. Русалова. Поняття та структура характеру. «Я-концепція». Самооцінка. Регулятивно-інтеграційна функція «Я» як основного елементу характеру. Система базових орієнтацій: на себе, на предмет діяльності, на інших людей. Типології характеру.

Семінарське заняття 8. Темперамент як психобіологічна основа особистості.

1. Гуморальна теорія темпераменту та типології темпераменту Ернста Кречмера та Уільяма Шелдона.
2. Диференціальний психофізіологічний підхід до пояснення індивідуально-типологічних відмінностей (І.П. Павлов, Б.М. Теплов, В.Д. Небиліцин, В.С. Мерлін).
3. Регулятивна теорія темпераменту Яна Стреляу.
4. Концепція структури темпераменту В.М. Русалова.
5. Діагностика темпераменту.

Семінарське заняття 9. Базові компоненти характеру.

1. Поняття та структура характеру.
2. «Я-концепція». Самооцінка. Регулятивно-інтеграційна функція «Я» як основного елементу характеру.
3. Система базових орієнтацій.
4. Типології характеру (О.Ф. Лазурський, Е. Фромм, К. Юнг та інш.).

Самостійна робота студентів.

1. Самостійно знайдіть матеріал з теми: гуморальна теорія темпераменту. Типологія темпераменту Ернста Кречмера та Уільяма Шелдона.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на одне з питань теми за вашим вибором. Вивчіть питання теми.
3. Підберіть методики для вивчення темпераменту, характеру.

Література:

Основна:

1. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание. – М., 1994.
2. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
3. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
4. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология [Текст]: учебное пособие / О. А. Кондрашихина. - К: Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.

5. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
6. Мерлин В. С. Очерк теории темперамента. – Пермь, 1964.
7. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Кречмер Э. Строение тела и характер. – М., 1995.
2. Мандель Б.Р. Дифференциальная психология [Текст] : модульный курс / Б. Р. Мандель. – М: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. – 313, [1] с.
3. Русалов В.М. Опросник структуры темперамента. – М.,1990.
4. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. – М.,1981.
5. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”).

ТЕМА 10. Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.

Диференціальна когнітологія: відмінності у пізнавальних процесах. Психомоторні стилі. Індивідуальні параметри сприймання. Відмінності в образній сфері (в сфері уявлень та уяви). Типи уваги та пам'яті. Когнітивні стилі. Відмінності в емоційних та регулятивних процесах, мовленні та свідомості. Поняття здібностей та інтелекту. Інтелектуальний коефіцієнт IQ. Коефіцієнт EQ в моделі емоційного інтелекту.

Семінарське заняття 10.

Індивідуальна специфіка психічних процесів. Здібності та інтелект.

1. Диференціальна когнітологія: відмінності у пізнавальних процесах. Психомоторні стилі. Індивідуальні параметри сприймання. Відмінності в образній сфері (в сфері уявлень та уяви). Типи уваги та пам'яті. Когнітивні стилі (стилі мислення).
2. Відмінності в емоційних та регулятивних процесах.
3. Інтелектуальний коефіцієнт IQ. Коефіцієнт EQ в моделі емоційного інтелекту.

Самостійна робота студентів.

1. Опрацюйте питання теми, підкресліть ключові слова, підберіть картинки до ключових понять теми.
2. Зробіть коротке резюме та опорну схему для своєї відповіді на одне з питань теми за вашим вибором.
3. Підберіть методики (3-4) для вивчення пам'яті, пізнавальної (відчуттів, сприймань, уяви, мислення, мовлення), емоційної та регулятивної (увага, воля) сфери людини.

Література

Основна:

1. Палій А. А. Дифференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.

2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология [Текст]: учебное пособие / О. А. Кондрашихина. – К: Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.
4. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.

Додаткова:

1. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
2. Когнитивные стили / Под ред. В. Колга. – Таллин, 1986.
3. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
4. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
5. Селиванов В. В. Когнитивный стиль в процессе мышления // Психологический журнал. – 1989. – Т. 10, № 4. – С.104-112.
6. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. / М. А. Холодная – СПб.: Питер, 2004. — 384 с.

Практичне заняття № 1.

Психодіагностика стильових властивостей.

За допомогою психодіагностичних методик, спрямованих на вивчення стилів реагування на ситуацію (атрибутивні стилі, механізми психологічного захисту, копінг-стратегії, стилі емоцій або EQ) вивчіть свої стильові особливості. Проаналізуйте одержані результати у вигляді письмового звіту, в якому дайте розгорнуту характеристику своєї стильової сфери.

Література:

Основна:

1. Анастаси А. Психологическое тестирование: В 2 т. – М., 1982.
2. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
3. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
4. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
5. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.

Додаткова:

1. Голубева Э. А. Способности. Личность. Индивидуальность. – М., 2005.
2. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
3. Смутьсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту. / М. Л. Смутьсон – К.: Нора-друк, 2003. –298 с.
4. Шмаргун В. М. Інтелект і процеси соціалізації / Шмаргун В. М.// Соціальна психологія. – 2007. – №2. – С. 80-86

Вимоги та критерії оцінювання знань і умінь студентів з курсу «Диференціальна психологія»

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Диференціальна психологія» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Протягом семестру оцінюється робота студентів на семінарських і практичних заняттях, виконання індивідуальних навчально-дослідних та самостійних завдань, модульні контрольні роботи. **До складання екзамену допускаються студенти, які набрали протягом семестру за різні види роботи не менше 35 балів.**

Розрахунок балів проводиться за наступною схемою: робота в семестрі – 60 балів, екзамен – 40 балів. Всього – 100 балів. З метою дотримання прийнятої в Університеті «Системи оцінювання навчальної роботи студентів» застосовано коефіцієнт розширення балів 2,5. Цей коефіцієнт не застосовується до обрахунку балів за екзамен, щоб запобігти знеціненню кількості балів за цей вид роботи. Формули розрахунків наведені в навчально-методичній карті дисципліни та в таблиці розрахунку рейтингових балів за видами поточного (модульного) та підсумкового контролю.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у таблиці.

Таблиця 1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) та підсумкового контролю

№ з/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	10x1=10
2.	Семінарські заняття	5x10=50
5.	Практичні заняття	1x5=5
6.	Модульні контрольні роботи (1, 2,3)	3x20=60
7.	Самостійна робота	5x5=25
Загальна сума балів за роботу в семестрі		150
	Коефіцієнт перерахунку $120:60=2,5$	60
	Екзамен	40
Підсумковий рейтинговий бал		100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **Методи письмового контролю:** самостійні письмові завдання, модульне письмове тестування.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця відповідності шкали оцінювання ECTS з національною системою оцінювання в Україні та у Київському університеті імені Бориса Грінченка (іспит)

Оцінка за шкалою ECTS	Значення оцінки	За національною системою	Оцінка за шкалою університету
A	ВІДМІННО – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками	відмінно	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок	добре	82-89
C	ДОБРЕ – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок		75-81
D	ЗАДОВІЛЬНО – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	задовільно	69-74
E	ДОСТАТНЬО – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)		60-68
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самотійного доопрацювання	незадовільно	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань(умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни		1-34

Питання до екзамену з курсу «Диференціальна психологія»

1. Передумови виникнення диференціальної психології та історія її розвитку.
2. Предмет та завдання диференціальної психології.
3. Сильові характеристики мислення (когнітивні стилі).
4. Конституційні теорії темпераменту (типології Кречмера та Шелдона).
5. Властивості темпераменту, виділені школою Теплова-Небіліцина.
6. Регулятивна теорія темпераменту Яна Стреляу.
7. Концепція структури темпераменту В.М. Русалова.
8. «Я-концепція» як центральне утворення характеру.
9. Самооцінка в структурі характеру.
10. Індивідуальні відмінності у здібностях людини.
11. Сутність інтелектуального коефіцієнту IQ.
12. Відмінності в інтелекті, обумовлені спадковими факторами та соціокультурним середовищем.
13. Поняття емоційного інтелекту (коефіцієнт EQ).
14. Поняття стилю у сучасній психології. Типологія стильової поведінки.
15. Особливості когнітивного стилю та характеристика його параметрів.
16. Індивідуальний стиль діяльності.
17. Концепція стилю людини О.В. Лібіна.
18. Атрибутивні стилі.
19. Поняття особистісної риси, запропоноване Г. Оллпортом.
20. Механізми виникнення особистісних рис: нейрофізіологічні (І.П. Павлов, Г. Айзенк, Гейл), фіксація установок (В.Г. Норакидзе).
21. Характеристика факторних теорій особистості (Р. Кеттел, Г. Айзенк).
22. Концепція інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна.
23. Статеві відмінності та соціальні стереотипи.
24. Статеворольова поведінка людини (за П.П. Горностаєм).
25. Назвіть історичний етап розвитку диф. психології на якому вона стала окремою наукою.
26. Хто засновник диференціальної психології?
27. Наведіть приклади психогенетичних методів.
28. Назвіть загальнонаукові методи дослідження.
29. Який метод дослідження ви використаєте для аналізу впливу генетики та середовища на розвиток психологічних якостей?
30. Назвіть види індивідуальних каналів відчуттів.
31. Дайте визначення диференціальної психології.
32. Назвіть стилі реагування на ситуацію.
33. Дайте визначення копінг-стратегій. Наведіть приклади.
34. Назвіть три види відмінностей, які вивчає диференціальна психологія.
35. Поясніть поняття «атрибутивні стилі», назвіть їх види.
36. Назвіть основні складові атрибутивного стилю (структура).
37. Назвіть основні стилі вирішення конфліктів.
38. Порівняйте стратегію конкуренції та компромісу.
39. Дайте характеристику особам з провідними візуальним, аудіальним, кінестетичним каналами сприймання.

40. Опишіть три етапи розвитку диференціальної психології.
41. Розкрийте основні передумови появи диференціальної психології.
42. Дайте ґрунтовну характеристику історичних методів дослідження.
43. Дайте загальну характеристику психогенетичних методів дослідження.
44. Розкрийте співвідношення понять людина, суб'єкт, особистість, індивід, індивідуальність.
45. Поясніть параметри індивідуальності (компенсаторності, оптимальності, результативності і адаптивності).
46. Розкрийте специфіку використання формального підходу.
47. Розкрийте специфіку використання інтегрального підходу.
48. Поясніть, що спільного та відмінного між копінг-стратегіями та механізмами психологічного захисту. Обґрунтуйте свою думку.
49. Розкрийте теорію темпераменту за В.М. Русаловим (3 блоки).
50. Поясніть когнітивні стилі: полезалежність-полenezалежність, аналітичність-синтетичність.
51. Поясніть когнітивні стилі: абстрактність-конкретність, концептуальна інтегрованість-дезінтегрованість.
52. Назвіть складові 3-х факторної моделі особистості за Г. Айзенком.
53. Дайте визначення копінг-стратегій. Назвіть відомі вам.
54. Як визначається інтелектуальний коефіцієнт IQ (формула).
55. Назвіть відомі вам когнітивні стилі.
56. Дайте визначення концептуальної інтегрованості.
57. Дайте визначення андрогінності.
58. Які параметри стилю були виділені О.В. Лібіним?
59. Концепція інтегральної індивідуальності В.С. Мерліна (основні положення).
60. Назвіть причини відхилень у статево-рольовій поведінці.
61. Дайте визначення поняття «психомоторний стиль».
62. Поясніть поняття «графомоторика», наведіть приклади.
63. Визначте тип темпераменту за описом.
64. Визначте який канал сприймання інформації домінує у людини за описом.
65. Чим відрізняються теорії темпераменту Кречмера та Шелдона?
66. Визначте тип темпераменту за описом (за т. Шелдона- Кречмера).
67. Визначте стиль мислення за описом.
68. Визначте атрибутивний стиль за описом.
69. Який метод дослідження ви використаєте для вивчення психологічних особливостей відомої людини, наприклад М. Гоголя?
70. Підберіть методи дослідження для вивчення сім'ї.
71. Порівняйте теорію темпераментів І.П. Павлова та Гіпократа-Галена.
72. Порівняйте стратегії співробітництва та компромісу.
73. Назвіть основні стилі лідерства. Опишіть їх.
74. Підберіть метод дослідження для вивчення психічних особливостей власної дитини (довгостроковий).
75. Назвіть основні стилі батьківського виховання. Визначте стиль виховання за описом.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: учебник для вузов. /Л. Ф. Бурлачук – СПб.: Питер, 2007. – 352 с.
2. Кондрашихина О. А. Дифференциальная психология [Текст]: учебное пособие / О. А. Кондрашихина. - К: Центр учебной литературы, 2009. – 232 с.
3. Либин А. В. Дифференциальная психология: наука о сходстве и различиях между людьми. – М., 2008.
4. Марцинковская Т. Д. История психологии [Текст]: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. / Т. Д. Марцинковская. - Москва : Академия, 2003. - 544 с.
5. Машков В. Н. Дифференциальная психология человека. – СПб., 2008.
6. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. – М., 1986.
7. Мандель Б. Р. Дифференциальная психология [Текст]: модульный курс / Б. Р. Мандель. – М.: Вузовский учебник: Инфра-М, 2012. - 313 с.
8. Палій А. А. Диференціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / А. А. Палій. - Київ: Академвидав, 2010. – 429 с.
9. Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
10. Психология личности: Словарь-справочник / Под ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. – К., 2001.
11. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский, 2002. - 512 с.
12. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник / В. В. Рибалка., 2006. – 530 с.

Додаткова:

1. Кэлвин С. Теории личности [Текст]: учеб. пособие / Кэлвин С. Холл, Гарднер Линдсей; пер. с англ. И. Гриншпун., 1999. – 592 с.
2. Непомнящая Н.И. Психодиагностика личности: Теория и практика: Учебное пособие [Текст] / Непомнящая Н.И., 2001. - 192 с.
3. Практическая психодиагностика: Методики и тесты [Текст], 2004. - 672 с.
1. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский. -, 2002. - 512 с.
2. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференціальна психологія. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 235 с.
3. Собчак Л. Психология индивидуальности: Теория и практика психодиагностики [Текст] / Собчак Л., 2003. - 624 с.
4. Титаренко Т. М. Життестійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”).
5. Кречмер Э. Строение тела и характер. – М., 1995.
6. Леонгард К. Акцентуированные личности. – К., 1981.

7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1977.
8. Леонтьев А. Н. О формировании способностей // Вопросы психологии. – 1960. – № 1. – С. 7-17.
9. Небылицин В. Д. Основные свойства нервной системы. – М., 1991.
10. Небылицин В. Д. Психофизиологические исследования индивидуальных различий. – М., 1976.
11. Русалов В. М. Атрибутивные стили и характер [Текст] / В. М. Русалов // Психологический журнал. – 2008. – № 4. – С. 44-53.
12. Русалов В. М. Опросник структуры темперамента. – М., 1990.
13. Смульсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту. / М. Л. Смульсон – К.: Нора-друк, 2003. – 298 с.
14. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии. – М., 1981.
15. Титаренко Т. М. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: [навч. посіб.] / Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіна. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”).
16. Хамитов Н. В. Одиночество женское и мужское: Опыт вживания в проблему. – М. : ООО «Издательство АСТ»; Харьков : «Торсинг», 2004. – 444 с.
17. Хамитов Н. В. Тайна мужского и женского. Исцеляющие афоризмы. – К. : Либідь, 2002. – 174 с.
18. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. / М. А. Холодная – СПб.: Питер, 2004. — 384 с.
19. Шмаргун В. М. Интеллект і процеси соціалізації / Шмаргун В. М. // Соціальна психологія. – 2007. – №2. – С. 80-86
20. Циринг Д. А. Психодиагностика личностной беспомощности: проблемы и методы [Текст] / Д. А. Циринг, Е. А. Евстафеева // Сибирский психологический журнал. – 2011. – №41. – С. 111-120.
21. Юрченко В. І. Етнопсихологічні чинники формування образу «Я» особистості [Електронний ресурс] / В. І. Юрченко // Рідна мова 13 – С. 35-39. Доступ до ресурсу: http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=pdf-rm-13.